

Роман Олійничук,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права та процесу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

ВІДМІННОСТІ МІЖ ГРУПОВИМ ПОРУШЕННЯМ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ПОРУШЕННЯМ ПОРЯДКУ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ЗБОРІВ, МІТИНГІВ, ВУЛИЧНИХ ПОХОДІВ І ДЕМОНСТРАЦІЙ

Розглянуто групове порушення громадського порядку та порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Проаналізовано погляди науковців на правові категорії, які стосуються розмежування даних правопорушень. Висвітлено наукові позиції щодо відмінностей між порушенням порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій та груповим порушенням громадського порядку. Зроблено авторський висновок про відмінність складів досліджуваних правопорушень.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, злочин, ознаки, громадський порядок, групове порушення громадського порядку.

Олійничук Р.

Отличия между групповым нарушением общественного порядка и нарушением порядка организации и проведения собраний, митингов, уличных шествий и демонстраций

Рассмотрены групповое нарушение общественного порядка и нарушение порядка организации и проведения собраний, митингов, уличных шествий и демонстраций. Проанализированы взгляды ученых на правовые категории, которые касаются разграничения данных правонарушений. Освещены научные позиции о различиях между нарушением порядка организации и проведения собраний, митингов, уличных шествий и демонстраций и групповым нарушением общественного порядка. Сделано авторский вывод о различии составов исследуемых правонарушений.

Ключевые слова: административное правонарушение, преступление, признаки, общественный порядок, групповое нарушение общественного порядка.

Oliynychuk R.

Differences between group breach of public order and violation of the order of organizing and conducting meetings, rallies, street processions and demonstrations

The group breach of public order and violation of the order of organization and holding of meetings, rallies, street trips and demonstrations are considered. The views of scholars on the legal categories concerning the delimitation of these offenses are analyzed. The scientific positions on the differences between the violation of the order of organization and holding of meetings, rallies, street marches and demonstrations and group breach of public order are highlighted. The author's conclusion about the difference of the syllables of investigated offenses is made.

Keywords: administrative offense, crime, signs, public order, group breach of public order

Постановка проблеми. Боротьба зі злочинністю буде мати більший успіх тільки тоді, коли активізується діяльність щодо запобігання груповим порушенням громадського порядку. Незважаючи на те, що цій проблемі приділено значну увагу багатьма науковцями, та все ж ряд питань залишаються дискусійними, а деякі взагалі знаходяться за межами наукових пошуків. Насамперед, це стосується розуміння його кваліфікуючих ознак, відмежування даного злочину від окремих суміжних деліктів. Водночас практика має певні проблеми, а деколи й допускає помилки при застосуванні статті 293 Кримінального кодексу України. Удосконалення та реальних змін потребує і саме кримінальне законодавство, що регулює відповідальність за групове порушення громадського порядку. Саме це свідчить про актуальність дослідження відмінностей групового порушення громадського порядку від суміжних злочинів та правопорушень, зокрема порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми розмежування групового порушення громадського порядку із порушенням порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і

демонстрацій, а також охорони громадського порядку від злочинних посягань розглядалися у працях українських вчених, зокрема В. В. Кузнецова, І. М. Копотуна, О. І. Зінченко, Є. А. Кобрусієвої та ін. Так, монографічна робота В. В. Кузнецова висвітлює проблему кримінально-правової охорони громадського порядку та моральності [1]. Дослідження І. М. Копотуна присвячене громадському порядку як об'єкту кримінально-правової охорони [2]. О. І. Зінченко у своїй монографії приділив увагу поняттю, видам і кваліфікації одиничних злочинів [3]. Є. А. Кобрусєва у своїй праці розглядає відповідальність за перешкоджання проведенню мирних зібрань [4].

Однак, незважаючи на досить значні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики, зокрема чітке розмежування групового порушення громадського порядку із порушенням порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій залишаються малодослідженими та спірними, особливо у їхньому практичному застосуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Стаття 293 КК України передбачає відповідальність за організацію групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активна участь у таких діях.

Об'єктом злочину є громадський порядок.

Порядок поведінки в громадських місцях груп людей передбачає наявність писаних та неписаних (моральних, звичаєвих) правил поведінки, яких слід дотримуватися при значній скупченості людей, а також результат дотримання цих правил. Вони охоплюють необхідність виконання законних вимог представників влади та адміністрації підприємств, установ, організацій, де відбуваються масові заходи, неперешкоджання нормальній діяльності закладів торгівлі, культури, спорту, транспорту, державних установ, а також праці, відпочинку, пересуванню інших осіб тощо.

Об'єктивна сторона злочину включає в себе як обов'язкові ознаки: 1) діяння, 2) наслідки та 3) причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 293, виконується, як правило, шляхом дії та полягає в: 1) організації групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації; 2) активній участі у них.

Суб'єкт злочину загальний.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умислом [5].

Стаття 185-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачає відповідальність за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185-1 КУпАП полягає у порушенні встановленого порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Діяння можуть вчинюватися шляхом спричинення шкоди державній або приватній власності, порушення правил громадського порядку, дорожнього руху тощо. Крім того, правопорушення може вчинюватись і у формі бездіяльності, наприклад, шляхом відмови учасників зазначених заходів розійтися після того, як збори, мітинг, вуличний похід і демонстрація оголошуються закритими.

Частина 2 ст. 185-1 КУпАП передбачає посилену адміністративну відповідальність за вчинення повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення дій, визначених у ч. 1 ст. 185-1 КУпАП, або організатором зборів, мітингу, вуличного походу або демонстрації. Організатором необхідно вважати особу, яка виконує функції з підготовки, своєчасного сповіщення відповідних органів про заплановані заходи та інші організаційно-розпорядницькі функції.

Суб'єктом правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185-1 КУпАП, може бути особа, якій виповнилося 16 років, а за ч. 2 ст. 185-1 КУпАП – 18 років, якщо вона є організатором зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю прямого умислу [6].

Вказане адміністративне правопорушення посягає на встановлений порядок управління, на відміну від групового порушення громадського порядку, що посягає на громадський порядок.

Відмінність полягає також в ознаках об'єктивної сторони. Для групового порушення громадського порядку характерні такі ознаки: дія, причинний зв'язок та наслідки, а для вказаного адміністративного правопорушення характерна тільки злочинна дія. Тобто розмежування слід проводити й за конструкцією складу злочину та складу адміністративного правопорушення (за ст. 293 КК України – матеріальний, а за ст. 185-1

КУпАП – формальний (злочин вважається закінченим з моменту порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій). Також публічність та громадське місце, які характерні для раніше зазначеного злочину, є обов'язковими і для правопорушення, передбаченого ст. 185-1 КУпАП.

Під публічністю групового порушення громадського порядку слід розуміти обстановку, при якій активні учасники групових дій з прямим умислом спрямовують свою поведінку у громадських місцях на порушення громадського порядку (зокрема суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи або організації) таким чином, щоб все це стало зрозумілим для невизначеного кола фізичних або юридичних осіб й спрямоване на привернення уваги громадськості чи держави до певних проблем винних осіб.

Під громадським місцем слід розуміти певну територію, до якої наявний вільний доступ, та яка дозволяє реалізувати право людей на працю, відпочинок та побут.

Суб'єктом групового порушення громадського порядку є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт), а суб'єктом вказаного адміністративного правопорушення може бути як фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, так і фізична осудна особа, яка досягла 18-річного віку, якщо вона є організатором зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Відмінність полягає ще й в тому, що вказане адміністративне правопорушення може бути вчинене й однією особою, що не характерно для злочину, передбаченого ст. 293 КК України.

Суб'єктивна сторона вказаного адміністративного правопорушення характеризується умислом. Як вже було зазначено, злочин, передбачений ст. 293 КК України, вчиняється також з умисною формою вини.

Відповідно до ст. 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [7].

Слушно зауважує М. Васін, що на теперішній час не існує жодної законодавчої норми, яка б визначала конкретний термін, в який організаторам необхідно сповістити місцеву владу про запланованих мирний захід. Оскільки на даний момент в Україні поки що не прийнято спеціального закону про порядок організації мирних заходів, то слід дотримуватися вимог статті 39 Конституції України як норм прямої дії.

Єдині вимоги, які Конституція висуває до будь-яких мирних зібрань, в тому числі релігійних, це їх мирний характер та «завчасне сповіщення» органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування.

Відповідно до ч. 2 статті 39 Конституції України «обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону». Тобто наявність визначеної законом процедури обмеження права на мирні зібрання є ключовою вимогою.

Підставами для такого обмеження Конституція визначає лише «інтереси національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [9].

Конституційний Суд України оголосив своє Рішення від 08.09.2016 року у справі про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій [8].

Провідний юрист також впевнено стверджує, що зазначене Рішення Конституційного Суду України є справжнім проривом у захисті права на мирні зібрання. Воно перериває довгу історію зловживань і порушень з боку окремих органів місцевої влади, які трималася за радянські норми про можливість давати дозволи чи відмовляти в них. А це зменшує і корупційний чинник, і можливості представників влади обмежити їх публічну критику [9].

Підсумовуючи викладене, можна зробити **висновок** про відмінність складів правопорушень, які передбачені ст. 293 КК України та ст. 185-1 КУпАП, за такими критеріями: 1) за родовим об'єктом правопорушень; 2) за ознаками об'єктивної сторони (за характером типових злочинних дій, за наявністю (відсутністю) причинного зв'язку, наслідків, місця та обстановки вчинення правопорушення); 3) за конструкцією складів правопорушень (за ст. 293 КК України – матеріальний, а за ст. 185-1 КУпАП – формальний); 4) за кількістю учасників (при групових порушеннях громадського порядку дії вчиняються групою осіб, а при вказаному адміністративному правопорушенні – дії можуть вчинятися як одноособово, так і групою осіб).

Список використаних джерел

1. Кузнецов В. В. *Злочини проти громадського порядку та моральності : практ посіб. / В. В. Кузнецов ; за заг. ред. В. І. Шакуна. – К. : Паливода А. В., 2007. – 160 с. – (Сер. «Практика та право»).*

2. Копотун І. М. *Громадський порядок як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... кандидата юрид. наук* : 12.00.08 / Копотун Ігор Миколайович. – К., 2008. – 213 с.
3. Зінченко О. І. *Одиничні злочини: поняття, види, кваліфікація* : моногр. / О. І. Зінченко, В. І. Тютюгін. – Харків : «Фінн», 2010. – 256 с.
4. Кобрусєва Є. А. *Відповідальність за перешкоджання проведенню мирних зібрань* / Є. А. Кобрусєва // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – 2014. – Вип. 29. Т. 2. – С. 75–78. – (Сер. «Право»).
5. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter>.
6. *Науково-практичний коментар до Кодексу України про адміністративні правопорушення*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurists.org.ua/administrative-law/7130-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-185-1-kodeksu-pro-admnstrativn-pravoporushennya-ukrayini.html>.
7. *Конституція України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
8. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 5 ст. 21 З.У. «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) від 08.09.2016*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16>.
9. *Що означає рішення Конституційного Суду про мирні зібрання?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mvasin.org.ua/2016/09/1312>.

References

1. Kuznetsov, V. V., Shakun, V. I. (2007). *Zlochyny proty hromadskoho poriadku ta moralnosti* [Offenses against public order and morality]. [in Ukrainian].
2. Kopotun, I. M. (2008). *Hromadskyi poriadok yak ob'iekt kryminalno-pravovoi okhorony* [Public order as an object of criminal law protection]. Kyiv: [in Ukrainian].
3. Zinchenko, O. I., & Tyutiuhin, V. I. (2010). *Odynychni zlochyny: poniattia, vydy, kvalifikatsiia* [Single crimes: concepts, types, qualifications]. Kharkiv : «Finn» [in Ukrainian].
4. Kobrusyeva, YE. A. (2014). *Vidpovidal'nist' za pereshkodzhannya provedennyu myrnykh zibran'* [Responsibility for preventing the holding of peaceful gatherings] *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu* [in Ukrainian].
5. *Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. (n.d.). [pravoznavec.com.ua](http://www.pravoznavec.com.ua). Retrieved from <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter> [in Ukrainian].
6. *Naukovo-praktychnyy komentar do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya* [Scientific and practical commentary to the Code of Administrative Offenses of Ukraine]. (n.d.). jurists.org.ua. Retrieved from <http://jurists.org.ua/administrative-law/7131-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-185-1-kodeksu-pro-admnstrativn-pravoporushennya-ukrayini.html> [in Ukrainian].
7. *Konstytutsiya Ukrayiny* [Constitution of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-ep> [in Ukrainian].
8. *Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny u spravi za konstytutsiynym podannym Upovnovazhenoho Verkhovnoyi Rady Ukrayiny z prav lyudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) polozhen chastyny pyatoyi statti 21 Zakonu Ukrayiny «Pro svobodu sovisti ta relihiyni orhanizatsiyi» (sprava pro zavchasne spovishchennya pro provedennya publichnykh bohosluzhzhin', relihiynykh obryadiv, tseremoniy ta protsesiy)* [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional petition of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights on the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of part five of Article 21 of the Law of Ukraine «On Freedom of Conscience and Religious Organizations» (the case of an early notification of the conduct of public worship, religious ceremonies, ceremonies and processions)]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16> [in Ukrainian].
9. *Shcho oznachaye rishennya Konstytutsiynoho Sudu pro myrni zibrannya?* [What does the Constitutional Court hold about peaceful gatherings?]. (n.d.). mvasin.org.ua. Retrieved from <https://mvasin.org.ua/2016/09/1312> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.01.2019.